

בפרטי מידת הנקיות - קנאה

הרמח"ל עובר לעסוק במידת הקנאה. גם כאן, השיטה שלו היא קודם כל להראות את חוסר ההיגיון והגיחוך במידה הרעה. ככל שהמידה נעשית יותר אבסורד, יותר שטות, כך אפשר יותר להתמודד איתה. היא לא הגיונית, והאדם הרי מנסה לנהל את חייו על פי ההיגיון - איך יכול להיות שינהג שלא על פי ההיגיון? הדרך השניה שבה ינקוט הרמח"ל זו ההפרעה של המידה לעבודת ה'. כשאדם מתגאה הוא לא מקשיב לחכמים, אדם שכועס עלול לעבור כל מיני עבירות, הוא כאילו עובד ע"ז. אלו שני המסלולים, שגם במידה הזו חוזרים.

הקנאה היא טיפשות מוחלטת, אומר הרמח"ל. למה? כי המקנא לא מרוויח כלום. בגאווה אדם מרוויח הרגשה טובה, הוא נעשה זחוח דעת. (בכעס יש לאדם אשליה שהוא גורם לאנשים לעשות מה שהוא רוצה. המחשבה שאנשים מפחדים ממנו, זה הרווח שלו). אבל הקנאה רק עושה רע לאדם, הוא רק מכאיב לעצמו במחשבה שלאחרים יש ולו אין. לא רק שהוא לא מרוויח שום דבר, זה גם לא מזיז לאף אחד אחר, זה לא לוקח מהשני. אתה מרגיש רע, והוא ממשיך להרגיש טוב. לא התקדמת לשום מקום. הקנאה לא שווה, היא נטולת רוח. היא לא משנה שום דבר במציאות. כשהיינו ילדים, היתה בדיחה שהיה מישהו שהיו לו רק בנות וחיתה לבן. כשהוא הגיע לבית החולים בפעם השמינית הודיעו לו שנולדה לו שוב בת, והוא התחיל להרוס דברים. המיילדת אמרה לו שנפלה טעות ונולד לו בן, והוא ענה: אני רואה שרק כך משיגים פה דברים. הכעס זה פיקציה שאדם חושב שהיא רווחית, אבל בקנאה אין שום צד של רוח.

הקנאה היא סוג של התאבדות. אתה עושה לעצמך רע, ואתה לא מרוויח מזה כלום. זה חוסר היגיון. יותר מזה, כשאדם מאוד מקנא - הוא כבר לא נהנה גם ממה שיש לו. לא רק שהוא לא מרוויח מהקנאה, אלא שהיא גורמת לו מרוב צער לא ליהנות גם ממה שיש לו. גם לא הרווחת, גם כואב לך הלב וגם אתה לא נהנה ממה שיש לך. רקב עצמות, אתה הורס את מה שיש לך. זה לא הגיוני. אבל בכל זאת, הקנאה היא מאוד חזקה. זו סכלות רבה, אדם מזיק לעצמו בגלל שיש לשני. בתוך הקנאה מסתתרת האשליה, שאם אני מקנא, עצוב במה שיש לשני, אז אני מרוויח משהו, אז לא יהיה לו. אם רע לי עם זה, בסוף זה יכאיב לו. בסופו של דבר, זו מרה שחורה שאדם שוקע בה, של מין רחמים עצמיים. זה רגש שאדם כל הזמן מתבכין ונהנה מזה. מוזר מאוד, איך הוא נהנה מזה שרע לו?

לא כולם כל כך מקנאים, אבל יש שהם מצטערים לראות מישהו מתקדם בחיים. כואב להם בלב, הם מקנאים. זה, אומר הרמח"ל, רוב בני האדם, הם לא נקיים מהקנאה. מה הבעיה בזה? אז כואב לו שחבר שלו מצליח יותר ממנו. הוא שנים מנסה להרוויח כסף, והחבר שלו עולה לגדולה באתו עסק. יש לו צביטה בלב, הוא אומר לשני כל הכבוד אבל זה כואב לו. הוא לא בעל קנאה, לא בצער נוראי כל היום, אבל יש לו צער קטן. מה הבעיה בזה? רק קצת צובט לו. אפשר לומר שזה סוג של הכשר לשנאת הבריות. הקנאה מכניסה בדלת האחורית שנאה. שנאה זה דבר רע מאוד, ודאי שזה מוליד חוסר כנות. כשאדם אומר לשני "בהצלחה" ומקווה שלא יצליח, זה מוליד גם חוסר כנות. זה לא בריא. אבל, מעל הכל טוען הרמח"ל, שהבעיה העיקרית בקנאה היא בין אדם למקום. הקנאה פוגעת בבעיה רוחנית. למה?

אדם שמקנא בהצלחה של השני, סימן שיש לו בעיה של אמונה בה'. אם הוא היה מאמין בה', הוא היה יודע שכל מה שאדם מקבל זה משמים. אין לך מה להצטער, אם אתה מצטער - אתה חושב שאתה יותר צודק מה', שה' עושה חוסר צדק בעולם.

ה' חשוד עליך כמי שלא עושה צדק בעולם? זו בעיה חמורה. אם אתה לא מאמין בצדק האלוקי, זו בעיה רצינית.

איך תקיים תורה ומצוות? צדקתך צדק לעולם ותורתך אמת. אם אתה לא מאמין במשפטי ה' שצדקו יחדיו, אתה גם לא מאמין בתורה.

אם ה' סובל מחוסר צדק בתורה, אולי גם מצוותיו לא צודקות? זה מחליש את כל יראת השמים של ה', הוא חושב שה' לא צודק.

אולי יש גם הלכות ודינים שאינם צודקים? אולי אני מבין יותר טוב?

זו כבר בעיה רצינית.

הקנאה בשורשה היא בעיה בין אדם למקום. היא מחלישה את יראת השמים, ומונעת לא רק את השמחה בחיים אלא גם את השמחה בעבודת ה'.

כשאדם נמצא בתחושת חוסר צדק, הוא לא יכול לשמוח בעבודת ה'. איך הוא ישמח?

אנשים מקנאים דוקא בדברים שהם לא בחיריים, שהם משמיים. שלשני יש כישרונות, ייחוס, ממון שאין לי. יש כל מיני קנאות. צעיר מקנא בזקן, זקן מקנא בצעיר. אחד מקנא בתקופה של השני. הוא נשא אישה טובה ואני לא.

כל זה לא בחירי. זה ללא מוצא, אין מה לעשות עם זה.

זה חוסר אמונה בעצם.

כיוון שהמידה הזו כזו מגונה, ה' עתיד להסיר מאתנו את הקנאה.

עם קנאה אי אפשר לעבוד את ה' בשמחה. ימות המשיח זו עבודת ה' בשמחה, זה בלתי אפשרי אם אדם מרגיש מקופח.

בעיה נוספת שהקנאה יוצרת זה שאדם שמצליח מסתיר את עצמו כדי לא למשוך קנאה. הוא לא מוציא את עצמו אל הפועל כדי שלא יקנאו בו.

כדי שאנשים יצאו לפועל בשמחה וברוממות, צריך להעלים את הקנאה. זה עוצר את ההתקדמות שלנו.

מה עם קנאת סופרים תרבה חכמה? - זו לא קנה חסרת מוצא, זו קנאה שיש לה תוחלת.

אם יש מה לעשות עם הקנאה, אז זו קנאה שאפשר לפתור, היא מובילה למשהו טוב.

קנאת סופרים = קנאת מורים. בכיתה של המורה השני מקשיבים יותר טוב.

אז מה הוא הולך לעשות? לומד מהשני מה הסוד שלו. זה מרבה חכמה.

קנאה שאפשר לפתח ממנה משהו, יש לה פתרון.

קין מקנא בהבל. אם היה לו שכל, היה לומד מהבל מה הסוד שלו. זו קנאה טובה, כך אומר האורחות צדיקים, וכן המהר"ל.

ותקנא רחל באחותה - מה, זו קנאה רעה? לא.

רחל קנאה במעשים הטובים של לאה. היא גם רוצה לעשות מעשים טובים!

זו קנאה טובה, יש לה פתרון, היא מובילה לצמיחה ולא לריקבון.

אבל קנאה שאין מה לעשות איתה מביאה לריקבון. אם זו מציאות שאי אפשר לשנות, אז זו קנאה שלילית.

(ומה זה חמדנות? שאני רוצה את מה שיש לו. פה אני לא רוצה את מה שיש לו, אני רוצה כמו שלו. לחמוד זה שאני רוצה את מה שיש לו אצלי. קנאה שיהיה גם לי - זה לא מפריע לאף אחד).

קנאה שיש לה תוחלת היא נסבלת. אנחנו עוסקים בקנאה חסרת מוצא.

אם אנחנו רוצים להבין יותר למה הקנאה היא אויבת של עבודת ה' - בוא נלך אל המלאכים.

מלאכי השרת כולם שמחים בעבודתם, איש איש על מקומו, ואין אחד מתקנא בחברו.

לכאורה זה היה עלול להיות העולם עם הכי הרבה סכנה של קנאה. לכל אחד יש תפקיד שונה, משבצת אחרת, ואי אפשר לשנות את המשבצת. אצלנו אדם יכול לשנות מקצוע - אצלם שום דבר.

יש המון מדרגות של מלאכים, יש עיסוקים שונים של מלאכים. יש המון פערים והבדלים בין המלאכים, המשבצת של כל מלאך כפוייה עליו.

הם יכלו לקנא נורא - למה הוא מלאך של נצח ואני של שלוש דקות? זה לא צודק.

אבל אתה רואה שאין שם קנאה, מלאכי השלום. הם יודעים את האמת לאמיתה, שכולנו באנו לעבוד. המלאכים שמחים בעבודתם.

אם הנושא הוא העבודה, אתה לא מקנא. כולנו באנו לעבוד את ה', יש מלא דרכים.

אם הנושא הוא המיקום אז אדם מקנא, אבל אם הנושא הוא העבודה אז סרה הקנאה.

תלמד מהמלאכים, הם כל הזמן עובדים בהתלהבות. הדרך למנוע בקנאה זה להיות עסוק בעבודה, "שמח בחלקו".

למה אני עובד פה והוא שם? - יש המון עבודה לכולם, ברוך ה' שאתה עובד את ה'. זה מאוד מושפע מההבנה של האדם שמטרתו לעבוד ולא להגיע להישגים. אנחנו יכולים להגביר את תודעת העבודה וכך להנמיך את הקנאה. המקום הוא לא חשוב, באנו להיות שמחים בעבודה, איש איש על מקומו. שמחים בחלקם - בעבודה. יש לי עבודה ברוך ה'. יוצא שהקנאה היא הפך עבודת ה'. זה אומר שלא רק שאתה לא מאמין, אלא שאתה לא רוצה לעבוד את ה'! בכלל לא באת לעבוד אותו. אם היית בא לעבוד אותו, לא היית מקנא. יש הרי מלא עבודות, לא חסר. אתה יכול ללמוד להשתפר, אבל אין מה לקנא. ה' חילק לכל אחד כישורים וסיפור חיים, כי לכל אחד יש עבודה אחרת.

מלאך הוא שליח. הוא בתודעה של שליחות. מי שנמצא בתודעת שליחות לא מקנא. מה שייך לקנא? כולנו שליחים של הקב"ה. הגמרא בשבת אומרת שאדם שלא מקנא, גופו לא נרקב. הגמרא מספרת שהיו פועלים שעבדו לחפור יסודות לבניין, ופתאום שמעו קול גוער בהם מתוך האדמה. הם מצאו שם קבר של מת שלם לגמרי שגער בהם. הם אמרו לו שהוא אמור היה למות, והוא אמר להם שלא, כי מי שלא מקנא - אין רימה ותולעה שולטת בו. מי שלא מקנא, הוא שלם. לפני כמה שנים הלכתי למושב, ביקשו שיעור. באמצע השיעור נכנסה אשה שלא הייתה נראית שייכת לשיעור, והתחילה לשאול כל מיני שאלות לקשורות לשיעור. ניסיתי לענות לה, ובשלב מסוים היא אמרה שמה זה שווה לעבוד את ה', הרי בסוף כולם מתים וגומרים באותו מקום. אמרתי לה שזה לא נכון, הגמרא אומרת שמי שלא מקנא אין רימה ותולעה שולטת בו. היא ענתה שזה סתם אגדות. אמרתי לה שזה לא אגדות בכלל. יצחק שמיר, אחד מראשי ממשלת ישראל, היה אדם שכלתן מאוד, אדם רציונליסט. הוא כתב ספר על תולדות חייו, שם הוא מספר על תקופה שהוא היה מפקד הלח"ל לפני הקמת המדינה. אחר כך הוא מספר על הקריירה הפוליטית שלו. בין השאר הוא כותב, שאחרי ההסכמים עם מצרים - שחלקם היו שהמצרים מחזירים גופות של חיילים נעדרים - הוא דרש להחזיר גופות של שני חיילי לח"י שמתו ארבעים שנה קודם. הוא שלח אותם בזמנו להתנקש באיזה שר, אבל הערבים תפסו אותם ותלו אותם. הם נקברו במצרים. ההסכם היה בשנות השמונים, ארבעים שנה אחרי. הוא מספר בספר שלו, שהמטוס המצרי הוריד את הארונות של שניהם, והוא - שהכיר אותם אישית, הוא היה המפקד שלהם - ואתו מומחה לזיהוי חללים, ויצחק שמיר אומר מי זה מי. הם שלמים לגמרי, הכל שלם. כל הגוף, הפנים, הכל. הנציג של הרבנות הצבאית לא האמין, ארבעים שנה! רק על הצדיקים זה מסופר. בספר של יצחק שמיר יש צילום של הטופס של הרבנות - זוהו על פי ראייה, חותמת של הרבנות הצבאית. סיפרתי את זה לאותה אשה. פתאום קם אדם זקן ואמר שהכל אמת - "אני מהלח"י". הכל אמת, אני יודע את זה מעדות אישית. הוא סיפר הכל. (הוא היה מהחיילים שההגנה שמה בשבי). תראה מה זו שליחות. שני אנשים שמתו בשליחות עמ"י - אין רימה ותולעה שולטת בהם. מי שהוא שליח, אין לו קנאה. שלם בגופו.

השיחה נערכה לפישטחיות הבנתו של העורך,
ובל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד.